

УДК 792(438=161.2)“1941/1944”
DOI 10.69550/3041-1467.2.304159

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100; доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, індекс 79026 (vilnickiy@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-4969-052X
ResearcherID: H-4431-2017
Scopus ID: 57203399830

Микола ГАЛІВ

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (halivm@yahoo.com)

ORCID: 0000-0001-7068-3124
ResearcherID: F-3855-2018
Scopus ID: 57212151942

Vasyl ILNYTSKYI

PhD hab. (History), Full Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100; Associate Professor, Department of Mobilization, Personnel and Human Resources Management, Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy, 32 Heroyiv Maidana Street, Lviv, Ukraine, postal code 79026 (vilnickiy@gmail.com)

Mykola HALIV

PhD hab. (Education), Professor, Department of Ukraine's History and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (halivm@yahoo.com)

Бібліографічний опис статті: Ільницький, В., & Галів, М. (2023). Український театр у Перемишлі (1941–1944): структура і діяльність. *Axis Europae*, 2, 57–67. doi: 10.69550/3041-1467.2.304159

Bibliographic Description of the Article: Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2023). Ukrainskyi teatr u Peremysly (1941–1944): struktura i diialnist [Ukrainian Theater in Peremysly (1941–1944): structure and activities]. *Axis Europae*, 2, 57–67. doi: 10.69550/3041-1467.2.304159 [in Ukrainian].

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ПЕРЕМИШЛІ (1941–1944): СТРУКТУРА І ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. *Мета дослідження* – з'ясувати організаційні, адміністративні та творчо-мистецькі виміри діяльності Українського театру в Перемишлі у роки німецької окупації міста. **Методологія дослідження** опирається на принципи історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, поміркованого нарративного конструктивізму, а також на використання загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше в історіографії українського театрального мистецтва на основі невідомих раніше архівних документів з'ясовано виникнення, організаційну розбудову, репертуар, управлінський та акторський склад, мистецьку діяльність Українського театру в Перемишлі у роки гітлерівської окупації. **Висновки.** Історична тене́за Українського театру в Перемишлі пов'язана з діяльністю українського “Драматичного товариства ім. Лесі Українки” (1925–1939) та радянського Державного обласного драматичного театру (1940–1941). Історію Українського театру в Перемишлі можна поділити на три етапи: 1) етап становлення театру у формі Драматичного гуртка і Драматичної секції УДК (1942 – перша половина 1943 р.), 2) етап реорганізації театру на професійну установу (серпень – жовтень 1943 р.), 3) етап активної мистецької діяльності театру на професійних засадах (листопад 1943 – липень 1944 рр.). Мистецький доробок Українського театру позначився кількома десятками прем'єр і майже сотнею вистав у Перемишлі та сусідні містах і селах. Його творчість характеризувалася виразно українськими мотивами, постановками класичних українських і зарубіжних драматичних творів.

Ключові слова: театр, Перемишль, нацистська окупація, театральне мистецтво.

UKRAINIAN THEATER IN PEREMYSHLY (1941–1944): STRUCTURE AND ACTIVITIES

Abstract. *The aim of the research* is to discover the organizational-administrative and creative-artistic aspects of the activity of the Ukrainian Theatre in Peremyshl in the years of the Hitlerite's occupation of the town. **The research methodology** is based on the principles of historicism, system-formation, scientific character, verification, the author's objectivity, moderated narrative constructivism, and the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and specially-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic, etc.) methods. **The scientific novelty** of the article consists in the argumentation of the fact, that, for the first time, in the historiography of the Ukrainian theatrical art on the basis of the previously unknown archival documents, the genesis, organizational development, repertoire, administration, and actors' staff of the Ukrainian Theatre in Peremyshl in the years of its occupation by the Hitlerites are clarified. **Conclusions.** Summing up, the fact that the historical genesis of the Ukrainian Theatre in Peremyshl was connected with the activity of “Lesia Ukrainka theatrical society” (1925–1939) and the Soviet State regional drama theatre (1940–1941). The history of the Ukrainian Theatre in Peremyshl can be divided into three stages: 1) the stage of the formation of the theatre in a form of the Theatrical circle and Drama section of UAC (1942 – first half of 1943), 2) the stage of the theatre's reorganization into a professional establishment (August-October,

1943), 3) *the stage of the theatre's vigorous activity on professional bases (November of 1943 – July of 1944). The Ukrainian Theatre's artistic experience was manifested by several dozens of first-night performances and almost one hundred of other productions in Peremyshl and the neighboring villages and towns.*

Key words: *the theatre, Peremyshl, the Nazi occupation, theatrical art.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розгортання наукових досліджень у річці історії українського театру актуалізується вивчення діяльності осередків сценічного мистецтва у невеликих локальних середовищах. Дослідження історії “малих театрів” є необхідною умовою та складовою частиною більш масштабного вивчення історії театрального життя краю, регіону, країни. Такі напрацювання на історико-краєзнавчому, мікроісторичному рівні дають змогу з'ясувати деталі історичного процесу, більш прискіпливо й акумульовано розглянути трансформаційні процеси в мистецькому житті. Вони надають у розпорядження дослідників чималу гаму цікавих прикладів, фактів, використання яких збагатить будь-яку макроісторичну синтезу. Саме цим пояснюється й наша увага до маленького Українського театру, який активно працював у роки нацистської окупації в давньому місті Перемишль, яке відіграло значну роль в культурному житті українських земель ХІХ – першої половини ХХ ст.

Огляд історіографії. Тривалий час питання театрального життя на окупованій території залишалися поза належною увагою дослідників. Вивчення діяльності театрів в окремих окупованих містах продемонстровано, наприклад, статтями Л. Ванюги (Ванюга, 2012) та О. Демідко (Демідко, 2018). Розвиток театрального життя Перемишля у роки нацистської окупації фрагментарно висвітлено у дослідженнях В. Гайдабури (Гайдабура, 2004; Демідко, 2018), С. Заброварного (Заброварний), О. Попович (Попович, 2003). Певну увагу до історії Українського театру проявили його колишні працівники (М. Прасіцький (Прасіцький, 1961), О. Урбанський (Урбанський, 1975) та шанувальники (М. Пилип-Андрушків (Пилип-Андрушків, 1996). Однак їхні праці побудовані здебільшого на спогадах, хоча й містять використання певного джерельного матеріалу. Окремі аспекти налагодження освітнього та культурного життя розкривали на західних землях України вивчали Олексій Гончаренко та Олександр Потильчак (Honcharenko, & Potyl'chak, 2021; Hulay, & Maksymets, 2021; Ilnytskyi, & Haliv, 2019). Теоретико-методологічне значення мають праці Миколи Галіва та Василя Ільницького (Haliv, & Ilnytskyi, 2021; Ilnytskyi, & Haliv, 2022; Haliv, & Ilnytskyi, 2023). Неабияке значення для розкриття зазначеної теми має віднайдений нами в Центральному державному архіві громадських об'єднань України документ невідомого автора “Історія Перемишльського театру” (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7–8).

Мета дослідження – з'ясувати організаційні, адміністративні та творчो-мистецькі виміри діяльності Українського театру в Перемишлі у роки німецької окупації міста.

Методологія дослідження спирається на принципи історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, поміркованого наративного конструктивізму, а також на використання загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів.

Виклад основного матеріалу. У роки Другої світової війни суспільне життя міста Перемишль, яке розкинулося на двох берегах р. Сян, позначилося панування

двох тоталітарних режимів: радянського і німецько-нацистського. 28 вересня 1939 р. правобережну (східну) частину міста зайняли частини Червоної армії. Натомість лівобережна (західна) частина Перемишля опинилася під німецькою окупацією, що було закріплено радянсько-німецьким договором про дружбу і кордони 29 вересня 1939 р. Незабаром місто стало центром Перемишльського району у складі Дрогобицької області УРСР. У ході радянізації суспільного життя на приєднаних до Радянської Союзу західноукраїнських землях новою владою приділялася увага, зокрема, організації театрів. Згідно з постановою Ради народних комісарів УРСР від 19 грудня 1939 р. у Дрогобицькій області утворювався Державний обласний український драматичний театр (Дрогобич) (Культурне життя в Україні (1995, с. 70). Згодом постали театри в Бориславі та Стрию (Антополь, & Хільченко, 1940; Кулик, 1939), а також Перемишлі. До слова, дослідниця з Перемишля О. Попович пов'язує Бориславський державний обласний український драматичний театр саме з Перемишлем. Більше того, вона вважає цей театр “єдиним прикладом української професійної драматичної діяльності в історії міста” (Попович, 2003, с. 8).

Як повідомляє дослідник С. Заброварний, разом з працівниками освіти й культури, до Перемишля прибули професійні актори з театрів Житомира, Харкова й Чернігова. З них створено Державний драматичний театр, який вже в листопаді 1940 р. розпочав свою діяльність прем'єрою “Сорочинський ярмарок”. Вистави відбувалися в театральній залі у сценічному залі Перемишльського Замку. Колектив театру нараховував 40 осіб, а його керівником і режисером був Іван Мойсевич Ненюк. Зі старшого покоління акторів виступали: Ф. Б. Денисенко, К. М. Істомін, В. С. Чорний, К. Л. Безручко; з молодшого: Г. А. Заславець, О. А. Шибко, К. Л. Марінчак, М. М. Пісун та ін. Наступними виставами були “Сватання на Гончарівці” та “Розлом” Б. Лаврінюва (Заброварний, 2019). Зауважимо, що під час виборів до місцевих рад у грудні 1940 р. актриса цього театру Ольга Шибко кандидувала в депутати Перемишльської міської ради (Брусилівський, 1940).

Після початку німецько-радянської війни 22 червня 1941 р. Перемишль був зайнятий німецькими військами. Окупаційна влада приєднала Перемишльський район до Краківського дистрикту Генеральної Губернії, відрізавши місто від Галицького дистрикту з центром у Львові (Культурне життя в Україні, 1995, с. 80). Як відомо, різноманітні українські громадські організації, зокрема і культурні установи, діяли під опікою Українського центрального комітету (УЦК) на чолі з В. Кубійовичем. Його організаційними осередками в повітах були Українські допомогіві комітети (УДК), котрі мали свої делегатури (представництва) в певних містах. До середини 1941 р. УДК існував в Ярославі, а в лівобережному Перемишлі була лише делегатура, яку очолював о. Юліан Татомир. Проте в листопаді 1941 р. створено УДК в Перемишлі. Головою перемиського УДК, який містився в “Народному домі”, затверджено Євгена Зиблікевича (Заброварний, 2019).

Саме під егідою Перемишльського УДК сформувався аматорський драматичний гурток (Центральний державний архів громадських об'єднань України (м. Київ). Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7). Один з його активних діячів М. Прасіцький уже після Другої світової війни, зазначав, що гурток (згодом Український театр) сформувався на основі “Драматичного товариства ім. Лесі Українки”, яке діяло в Перемишлі у 1925–1939 рр. (Прасіцький, 1961, с. 337). Звісно, для такого твердження у нього були підстави, адже відроджували українське театральне життя в Перемишлі в умовах

німецької окупації саме колишні активні учасники “Драматичного товариства ім. Лесі Українки”: Ю. Костюк, Я. Андрухович, О. Чубинський, М. Прасіцький та ін.

Проте не можна відкидати внесок у формування Українського театру й працівників радянського Перемишльського державного театру (1940–1941 рр.). Весною 1942 р. після відкриття кордону між Галицьким і Краківським дистриктами до Драматичного гуртка при УДК в Перемишлі прилучилися шість професійних акторів саме колишнього радянського державного театру (Урбанський, 1975, с. 7). Зі спогадів М. Пилип-Андрушків дізнаємося імена кількох з них: Людмила Остроумова, Анна Кальницька, Григорій Заславець, Тетяна Болкун (Пилип-Андрушків, 1996, с. 308).

Головою Драматичного гуртка став Юліан Костюк. Матеріальне становище гуртка було нужденним, оскільки майно колишнього радянського театру пограбували на початковому етапі німецько-радянської війни. Тож він не мав жодних костюмів і декорацій (Центральний державний архів громадських об’єднань України (м. Київ). Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7). Однак після приїзду згаданих шести акторів гурток запрацював. Це визнає і М. Прасіцький, називаючи їх “професіоналістами з більшовицького театру” (Прасіцький, 1961, с. 338). Першою виставою, яку він представив місцевим глядачам 7 березня 1942 р., була п’єса “Пошились у дурні”. Професійний склад акторів підготував виставив “Чар однострою” та “Живі покійники” і з ними об’їхав ряд сіл і містечок Перемишльської округи. Режисерами були актори Ю. Костюк, Г. Заславець, М. Прасіцький. У липні цього ж року, гурток було реорганізовано в Драматичну секцією УДК в Перемишлі. Керівництво нею обійняв Олександр Смішкевич, який створив з аматорів оркестр та диригував ним. На жаль, секцією, крім О. Смішкевича, ніхто не опікувався, – вона навіть не мала сталої домівки, де могла б репетирувати (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7).

Наприкінці жовтня 1942 р. О. Смішкевич зі службових причин мусив покинути Перемишль і оркестр очолив О. Чубинський, а керівником Драматичної секції тимчасово став Мирослав Турко. У грудні 1942 р. УДК передав керівництво секцією О. Чубинському, його заступником став М. Прасіцький. Саме у той час до Перемишля прибув знаний майстер театрального мистецтва Ярослав Андрухович. Він приєднався до секції, як мистецький керівник і адміністратор. На той час матеріальне становище Драматичної секції залишалося складним. Професійні актори та оркестранти два місяці не отримували платні. Накопичилися борги за освітлення, оренду залу тощо. Нове керівництво змогло владнати ці проблеми. У січня 1943 р. працівники вперше вчасно отримали платню. Незабаром було реорганізовано оркестр, оплачено давні боргові зобов’язання. По-суті, секція стала на шлях формування професійного театру (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7).

У Львові 2–3 березня 1943 р. відбувся з’їзд представників професійних українських театрів, організований за участі УЦК. У ньому взяли участь і керівники Драматичної секції УДК з Перемишля. На з’їзді було ухвалено рішення надати нашому перемишльській секції одноразову допомогу у розмірі 15 000 зл. та призначити постійну допомогу 5 000 зл. щомісяця. Одразу після з’їзду у Львові драматичну секцію УДК в Перемишлі було реорганізовано в “Український Театр”. Наступного місяця від УДК для театру було надано 20 000 зл., з яких 5 000 зл. використано на оплату праці, а за решту закуплено костюми, музичні інструменти та матеріали для декорацій. Тоді ж (квітень 1943 р.) Союз громад Перемишльської округи признав театрові одноразову допомогу у розмірі 10 000 зл., які, щоправда, надійшли у жовтні цього року (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7–7зв).

Згідно з розпорядженням УЦК, у липні 1943 р. утворилася Комісарська Управа театру у складі О. Чубинського та Я. Андруховича. Вона діяла до 15 серпня 1943 р., коли Управу очолив Омелян Урбанський, як директор театру. Результати мистецької діяльності Українського театру у формі драматичного гуртка та секція при УДК (від березня 1942 р. до серпня 1943 р.) представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Мистецька діяльність Українського театру в Перемишлі (березень 1942 – серпень 1943 рр.)

№ п/п	Назва п'єса	Режисер	Вистави в Перемишлі	Вистави на виїзді
1	“Пошились у дурні”	Ю. Костюк	3 рази	–
2	“Чар однострою”	Г. Заславець	1	1
3	“Живі покійники”	Г. Заславець	2	–
4	“Одруження”	Ю. Костюк	1	–
5	“Безталанна”	В. Цимбал	3	–
6	“Мати Наймичка”	Г. Заславець	4	4
7	“Сватання на Гончарівці”	Г. Заславець	2	1
8	“Еспанська Муха”	М. Прасіцький	3	3
9	“Ніч під Івана Купала”	Г. Заславець	2	–
10	“Його велике кохання”	Г. Заславець	2	3
11	“Чорноморці”	В. Цимбал	2	–
12	“Скампольо”	Я. Андрухович	3	–
13	“Миколай для старих”	Я. Андрухович	1	–
14	“Ой, не ходи, Грицю”	Г. Заславець	3	1
15	Вечір одноактових постановок	Я. Андрухович, М. Прасіцький	2	–
16	“Тарас Бульба”	Я. Андрухович	5	–
17	“Шельменко Чура”	Г. Заславець	3	2
18	“Привіт весні”	Я. Андрухович	3	2
19	Концерт оркестру	О. Чубинський	2	–
20	“І у нас весело”	Я. Андрухович	2	–
21	“Наталка Полтавка”	І. Бондаренко	2	2
22	Пестрий вечір. ч. 1	Я. Андрухович	1	–
23	Пестрий вечір. ч. 2	Е. Андрухович	1	–
Разом – 23 прем'єри, 73 вистави, 1 інсценізація, з них у Перемишлі – 54, на виїзді – 19				

Джерело: Центральний державний архів громадських об'єднань України (м. Київ). Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7зв.

Як бачимо, режисували в той час Я. Андрухович, Е. Андрухович, В. Цимбал, І. Бондаренко. Усі 73 вистави театру оглянуло 20 245 глядачів. Прибуток від вистав становив 107 930,50 зл. Театр гастролював у містах Ярослав, Доброміль, Хирів, Нижанковичі, селах Дубецько, Медика, Коровичі, Оріховець, Пікулич, Гнатковичі, Бушковичі і Болестрашич (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7зв).

У новому сезоні (1943/1944 рр.) театр очолив О. Урбанський, який відстоював потребу перетворення театру на винятково професійну організацію, а тому звільнив акторів-аматорів. Через це театр два місяці не був у змозі дати виставу в місті. Декілька професійних акторів театру організували маленькі гастролі селами Перемишльського округу, під час яких демонстрували дві вистави: “Наймичка” і “Шельменко Чура” (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7зв).

Такий стан театру викликав занепокоєння в УЦК. 27 жовтня 1943 р. підвідділ для справ мистецтв відділу культурної праці УЦК скасував одноосібне керівництво Українським театром у Перемишлі і створив Колегіальну Управу: голова – О. Чубинський, керівник мистецьких справ – Я. Андрухович, керівник адміністративних справ – О. Урбанський. Для підкріплення акторських сил театру підвідділ у справах мистецтв УЦК надіслав до Перемишля 32 особи зі східних областей України на чолі з мистецьким керівником М. Міхновським. Нова Управа енергійно взялася до відкриття сезону і 7 листопада 1943 р. розпочала його концертом оркестру на чолі з О. Чубинським і хору під керівництвом О. Рижкова. Незабаром було поставлено комедію Гольдани “Мірандоліна” у постановці В. Цимбала (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 7зв–8).

Проте, вже наприкінці листопада 1943 р. прибули зі східних областей актори за наказом німецької влади змушені були покинути театр. Діяльність знову припинилася. Відтак Управа театру знову вдалася до залучення акторів-аматорів, що дало певні результати. У грудні 1943 р. театр провів “Вечір св. Миколая для дітей” у постановці Е. Андрухович, а в січні 1944 р. – “Казку старого млина” і три ревії: “Всі до театру”, “Сміх для всіх” та “Самі не знаєте, що маєте” (всі у постановці Я. Андруховича). Опісля поставлено п’єсу “Дай серцю волю” (режисер В. Цимбал) (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 8).

На початку лютого 1944 р. до Перемишля прибув режисер П. Борисовський, а в середині цього ж місяця приїхав знаний режисер і актор, колишній директор театру “Просвіта” Микола Орел. Вже наприкінці лютого театр продемонстрував п’єсу “Наймичка”, а 11 березня 1944 р. з нагоди роковин Тараса Шевченка – п’єсу “Назар Стодоля” (обидві у постановці П. Борисовського). На ювілейну виставу з нагоди 80-річчя українського театрального життя в Галичині Перемишльський театр приготував комедію І. Тобілевича “Чумаки” у постановці М. Орла. Загалом у першій половині сезону 1943/1944 рр. Український театр в Перемишлі поставив 10 прем’єр – 42 вистави, які відвідали 14 499 глядачів. Прибуток з вистав за цей час становив – 122 059 зл. (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 8).

Загалом, станом на лютий – березень 1944 р. Український театр в Перемишлі складався з 45 осіб. Колегіальну Управу складали Олександр Чубинський, Ярослав Андрухович, Омелян Урбанський, посаду мистецького керівника займав Микола Орел, режисера – Петро Борисовський. Акторська трупа включала 17 осіб: Володимир Цимбал, Алла Давиденко, Анна Кальницька, Ванда Королевич, Лев Марко, Марія Марко, Людмила Остроумова, Емма Сагуліна, Сергій Стельмашук, Мирослав Турко, Юлія Урбанська, Роман Зелез, Мирослав Павлик, І. Федчишин, Федчишин (ім’я невідоме), С. Піхур, Богдан Кох. Хор складався з семи осіб: Зинаїда Борисовська, Антоніна Дзаянська, Н. Паламарчук, Антоніна Задсянна, Василь Яворський, Іван Воловчак, Раїса Кравцова. До оркестру належали також сім музикантів: Володимира Божейко, Іван Габа, Бронислав Сколярчик, Володимир Станько, Олександр Снішкевич, Кашинець і Костишко (імена останніх двох осіб з’ясувати не вдалося). Крім того, в театрі працювали артистичний маляр Павло Коваль, та низка технічних працівників (робітники сцени, гардеробниця, столяр тощо) (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 5).

Характеризуючи фінансові доходи театру з його мистецької діяльності, відзначимо, що найбільші прибутки театр отримав за свої вистави у квітні, липні і листопаді 1943 р. (відповідно 2176, 3618, 3469 зл.), а також у січні і лютому 1944 р. (відповідно 5152 і 3103 зл.). Зазвичай доходи від вистави становили від 120 до 500 зл. Для прикладу, вистава “Привіт весні” 30 травня 1943 р. принесла театрові 500 зл.,

“Мірандоліна” 13 і 14 листопад 1943 р. – по 450 зл, так само і ревія “Сміх для всіх” 20 лютого 1944 р. – 450 зл. Усі ці вистави демонструвалися в Перемишлі. Під час гастролей прибутки були нижчими. Так, вистава “Шельменко Чура” 23 жовтня 1943 р. дала до каси театру всього 135 зл. (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. Ззв–4).

У лютому 1944 р., як свідчать архівні документи, Український театр в Перемишлі отримав субвенцію (припускаємо, від УЦК) у розмірі 15 000 зл. Загалом, порівняно з січнем, у лютому 1944 р. матеріально-фінансове забезпечення театру зросло з 43 776 до 91 762. Таке піднесення пояснюється не лише прибутками з вистав (тим більше, що у лютому прибутки з них були менші), але й згаданою вище субсидією та знаттям з банківського рахунку понад 22 000 зл. Це дало змогу збільшити платню працівникам театру з 7311 до 13 975 зл., а премії з 7055 до 16 026 зл. Деякі кошти були витрачені на закупівлю інвентаря, загальна вартість якого в театрі зросла з 12 803 до 15 443 зл. Звісно, зросли й сплачені театром податки: з 2799 до 5870 зл. (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 6).

На жаль, через брак історичних джерел не знаємо подальшої долі Українського театру в Перемишлі. Ще 10 березня 1944 р. директор Українського театру в Перемишлі О. Урбанський надіслав до відділу культурної праці (підвідділ у справах мистецтв) УЦК, який знаходився у Львові, прохання преміювати музичного керівника театру О. Чубинського, члена Управи Я. Андруховича (як актора), мистецького керівника Миколу Орла, артистичного маляра Павла Ковалю, актора Володимира Цимбала (ЦДАГОУ. Ф. 166. Оп. 1. Спр. 115. Арк. 13). Однак, не відомо, чи це прохання було задоволене. До Перемишля поступово наближався Східний фронт, тож весною-літом 1944 р. почалася евакуація органів влади, господарських організацій, громадських товариств, культурних установ. Як згадував М. Прасіцький, 24 липня 1944 р. “чимала частина українських діячів, силою загрозливих більшовизмом обставин, змушена була покинути рідні землі, а в тому й більшість ансамблю українського театру” (Прасіцький, 1961, с. 338). 27 липня 1944 р. радянська армія знову зайняла місто (Шах, 1977, с. 87). Війна поставила крапку в діяльності Українського театру в Перемишлі, окремі працівники якого ще деякий час працювали в професійному театрі, що діяв у “Народному домі” до травня 1945 р. на засадах кооперативу. Його директорами були Сергій Стельмашук, Микола Орел, адміністратором Іван Баран, балетмейстером Богдан Кох, керівником хору В. Романик (Пилип-Андрушків, 1996, с. 307). У 1945–1946 рр. майже все українське населення Перемишля було вивезено до УРСР, серед них і останні працівники колишнього Українського театру.

Висновки. Отже, історична генеза Українського театру в Перемишлі, який діяв в роки нацистської окупації, пов’язана з діяльністю українського “Драматичного товариства ім. Лесі Українки” (1925–1939) та радянського Державного обласного українського драматичного театру (1940–1941). Історію Українського театру в Перемишлі (1942–1944 рр.) можна поділити на три етапи: 1) етап становлення театру у формі Драматичного гуртка і Драматичної секції УДК (1942 – перша половина 1943 р.), 2) етап реорганізації театру на професійну установу (серпень–жовтень 1943 р.), 3) етап активної мистецької діяльності театру на професійних засадах (листопад 1943 – липень 1944 рр.). Мистецький доробок Українського театру позначився кількома десятками прем’єр і понад сотнею вистав у Перемишлі та сусідніх містах і селах. Його творчість характеризувалася виразно українськими мотивами, постановками класичних українських і зарубіжних драматичних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Антополь, Г., Хільченко, А. (1940). Молодь обласного театру. *Більшовицька правда*, 260 (6 листопада), 2.

Брусилівський, І. (1940). Актриса Ольга Шибко (кандидат в депутати Перемишльської міської ради). *Більшовицька правда*, 286 (10 грудня), 2.

Ванюга, Л. С. (2012). Діяльність Українського драматичного театру ім. Івана Франка в Тернополі: період німецької окупації. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: науковий журнал*, 4, 121–126.

Гайдабура, В. М. (2004). *Театр між Гітлером і Сталінін: Україна. 1941–1944. Доли митців*. Київ: Факт.

Гайдабура, В. М. (1998). *Театр, захований в архівах. Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944)*. Київ: Мистецтво.

Демідко, О. (2018). Театральна культура Маріуполя у період німецької окупації (1941–1943). *Східноєвропейський історичний вісник*, 6, 156–162.

Заброварний, С. (2019). “Народний дім” у Перемишлі. URL: https://www.pslava.info/PeremyshlM_UkrainskyjNarodnyjDim_NarodnyjDimUPeremyshli,330723.html

Кулик, А. (1939). У звільненому Стрию. *Більшовицька правда*, 42 (26 грудня), 2.

Культурне життя в Україні (1995). *Культурне життя в Україні. Західні землі: Документи і матеріали. Т. 1 (1939–1953)* / Ред. Ю. Сливка. Київ: Наукова думка.

Паньківський, К. (1965). *Роки німецької окупації*. Нью-Йорк – Торонто: Життя і мислі.

Пилип-Андрушків, М. (1996). Український театр у Перемишлі 1941–1944 рр. *Перемишль і Перемиська земля протягом віків* / Під ред. С. Заброварного. Перемишль – Львів, 306–308.

Попович, О. П. (2003). *Українське музичне життя Перемишля (1919–1999)*. Автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 “Музичне мистецтво”. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Прасіцький, М. (1961). “Драматичне товариство ім. Лесі Українки” в Перемишлі. *Перемишль. Західний бастион України: Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі зладжений редакційною колегією під проводом проф. Б. Загайкевича*. Нью-Йорк; Філадельфія, 335–339.

Урбанський, О. (1975). Театральні мандри. *Наш театр. Книга діячів українського театального мистецтва* / Гол. ред. Г. Лужницький. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто. Т. 1. С. 803–816.

Центральний державний архів громадських об'єднань України – ЦДАГОУ.

Шах, С. (1977). *Де срібнолентий Сян пливе. Історичний нарис державної української гімназії в Перемишлі*. Брюссель: Накл. То-ва “Рідна школа”.

Haliv, M., & Pnytskyi, V. (2021). The methods of internal criticism of written sources in the works of ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s – 1930s). *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 1 (25), 281–297.

Haliv, M., & Pnytskyi, V. (2023). Education between “class” and “nation”: the influence of the theory of class struggle on Ukrainian educational historiography (1920s – 1980s). *Echa Przeszłości*, 24 (2), 123–139.

Honcharenko, O., & Potyl'chak, O. (2021). Legal regulation of local population behaviour in the responsibility area of the Provisional Military Administration and Reich

Commissariat “Ukraine” (the summer of 1941 – winter of 1942). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 18, 167–175. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.18.226506>

Hulay, V., & Maksymets, V. (2021). The Soviet factor in the armed struggle at the territory of “halychyna” district of the general governorate (1941–1944). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 18, 156–166. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.18.226507>

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2019). The Industrial School for Jewish Girls, Sambir (1925–1939): A Local Institutional Description. *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 1 (23), 119–132.

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2022). Theoretical Argumentation in the Historical Narrative of Ukraine of the Second Half of the 19th – First Half of the 20th century (on the Example of Research in the History of Education). *Eminak*, 3 (39), 66–80. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2022.3\(39\).591](https://doi.org/10.33782/eminak2022.3(39).591)

REFERENCES

Anatol, H., & Khilchenko, A. (1940). Molod oblasnoho teatru [The youth of the regional theatre]. *Bilshovytska Pravda*, 260, 2. [in Ukrainian].

Brusylovs’kyi, I. (1940). Aktrysa Olha Shybko (kandydat v deputaty Peremyslshkoi miskoi rady) [The actress Olha Shybko (the depute candidate of Peremysl town council)]. *Bilshovytska Pravda*, 286, 2. [in Ukrainian].

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy – TsDAHOU [Central state archive of public associations of Ukraine].

Demidko, O. (2018). Teatralna kultura Mariupolia u period nimetskoï okupatsii (1941–1943) [The theatrical culture of Mariupol in the period of the Nazi occupation (1941–1943)]. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 6, 156–162. [in Ukrainian].

Haidabura, V. M. (2004). *Teatr mizh Hitlerom i Stalinym: Ukraina. 1941–1944. Doli myttsiv* [The theatre between Hitler and Stalin: Ukraine in 1941–1944. The fates of the artists]. Kyiv: Fakt. [in Ukrainian].

Haidabura, V. M. (1998). *Teatr, zakhovanyi v arkhivakh. Stsenichne mystetstvo v Ukraini periodu nimetsko-fashystskoi okupatsii (1941–1944)* [A theatre hidden in the archives. Scenic art in Ukraine in the period of the occupation of the fascist Germany (1941–1944)]. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2021). The methods of internal criticism of written sources in the works of ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s–1930s). *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 1 (25), 281–297. [in English].

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2023). Education between “class” and “nation”: the influence of the theory of class struggle on Ukrainian educational historiography (1920s–1980s). *Echa Przeszlosci*, 24 (2), 123–139. [in English].

Honcharenko, O., & Potyl’chak, O. (2021). Legal regulation of local population behaviour in the responsibility area of the Provisional Military Administration and Reich Commissariat “Ukraine” (the summer of 1941 – winter of 1942). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 18, 167–175. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.18.226506> [in English].

Hulay, V., & Maksymets, V. (2021). The Soviet factor in the armed struggle at the territory of “halychyna” district of the general governorate (1941 – 1944). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 18, 156–166. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.18.226507> [in English].

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2019). The Industrial School for Jewish Girls, Sambir (1925–1939): A Local Institutional Description. *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 1 (23), 119–132. [in English]. DOI: 10.29302/auash.2019.23.1.9

Ilnytskyi, V., & Haliv, M. (2022). Theoretical Argumentation in the Historical Narrative of Ukraine of the Second Half of the 19th – First Half of the 20th century (on the Example of Research in the History of Education). *Eminak*, 3 (39), 66–80. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2022.3\(39\).591](https://doi.org/10.33782/eminak2022.3(39).591) [in English].

Kulyk, A. (1939). U zvilnenomu Stryiu [In the liberated Stryi]. *Bilshovytska Pravda*, 42, 2. [in Ukrainian].

Pan’kivskiy, K. (1965). *Roky nimetskoj okupatsii* [The years of the German occupation]. New-York – Toronto: Life and Thoughts. [in Ukrainian].

Popovych, O. (2003). *Ukrainske muzyчне zhyttia Peremyshlia (1919–1999)* [Ukrainian musical life of Peremyshl (1919–1999)]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kyiv: M. T. Ryl’s’kyi Institute of Art Study, Folklore Study, and Ethnology of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

Prasitskiy, M. (1961). “Dramatyчне tovarystvo im. Lesi Ukrainky” v Peremyshli [“Lesia Ukrainka theatrical society” in Peremyshl]. B. Zahaikevych (Eds.), *Peremyshl, Ukraine’s western bastion: a collection of materials on the history of Peremyshl and Peremyshl land*, (pp. 335–339). New-York, Philadelphia. [in Ukrainian].

Pylyp-Andrushkiv, M. (1996). *Ukrainskyi teatr u Peremyshli 1941–1944 rr.* [Ukrainian Theatre in Peremyshl in 1941–1944]. S. Zabovarnyi (Eds.), *Peremyshl and Peremyshl land during centurie*, (pp. 306–308). Peremyshl – Lviv. [in Ukrainian].

Shakh, S. (1977). De sribnolentyi Sian plyve. Istorychnyi narys derzhavnoi ukrainskoi himnazii v Peremyshli [Where the silver-stripped Sian flows. A historical sketch of the Ukrainian State Gymnasium in Peremyshl]. Brussels: Ridna shkola society. [in Ukrainian].

Slyvka, Y. (Ed.). (1995). *Kulturne zhyttia v Ukraini (1995). Kulturne zhyttia v Ukraini. Zakhidni zemli: Dokumenty i materialy. T. 1 (1939–1953)* [Cultural life in Ukraine. Its Western Lands: documents and materials. Vol. 1 (1939–1953)]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

Urbanskyi, O. (1975). *Teatralni mandry* [Theater tours]. H. Luzhnytskyi (Eds.), *Our Theater. Book of the leaders of Ukrainian theatrical art*, (vol. 1, pp. 803–816). New York; Paris; Sydney; Toronto. [in Ukrainian].

Vaniuga, L. S. (2012). Diialnist Ukrainskoho dramatychnoho teatru im. Ivana Franka v Ternopoli: period nimetskoj okupatsii [The activity of the Ivan Franko Ukrainian Drama Theatre in in Ternopil: the German occupation period]. *State Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 4, 121–126. [in Ukrainian].

Zabovarnyi, S. (2012). “Narodnyi dim” u Peremyshli [“The People’s House” in Peremyshl]. URL: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/nadsann/narodnijdimupere> misliavtorzabovarnijstepan [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 3 вересня 2022 р.
Стаття рекомендована до публікації 23.06.2023.*